

رهیافتی بر ماهیت صدور انقلاب در اندیشه‌ی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

محمد رجیبی<sup>۱</sup>

### چکیده

عموم انقلاب‌های تأثیرگذار در جهان، پس از وقوع وارد مرحله‌ی دیگری به نام صدور انقلاب می‌شوند که بر گسترش امواج انقلاب بر جوامع دیگر تمرکز دارد؛ اما آنچه در این میان جلب توجه می‌نماید، ماهیت متفاوتی است که این انقلاب‌ها برای صدور پیام خویش قائل هستند. بر این اساس، نوشتار حاضر تحقیقی است که ضمن اتخاذ روش توصیفی-تحلیلی، با گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و مطالعه‌ی اسنادی درصدد برآمده است تا ضمن واکاوی دیدگاه‌های آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ماهیت صدور در ارتباط با انقلاب شکوهمند اسلامی ایران را مورد بازخوانی قرار دهد و از این رهگذر، به این سؤال اساسی پاسخ گوید که «صدور انقلاب در اندیشه آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چه ماهیتی دارد؟». یافته‌های این تحقیق نشان از آن دارد که در اندیشه‌ی رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی)، صدور انقلاب در معنا، اهداف و روش‌ها دارای ماهیتی نرم‌افزارانه و فرهنگی است که در تقابل با رویکرد قهری و سخت‌افزارانه آن قرار می‌گیرد.

### واژگان کلیدی:

آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، فرهنگ، صدور انقلاب، اسلام.

## ۱- مقدمه و بیان مسئله

عموماً هر اتفاق تأثیرگذاری که در بخشی از جهان می‌افتد، به بخش‌های دیگر آن نیز سرایت می‌نماید. پدیده‌ی انقلاب‌ها نیز از این قاعده مستثنا نبوده و همین امر سبب شده است تا عموم انقلاب‌های تأثیرگذار نیز پس از وقوع، وارد مرحله‌ی صدور شوند. براین اساس، انقلاب‌های مذکور کوشیده‌اند تا با عنایت به رسالت‌های فراملی‌ای که برای خویش قائل شده‌اند، به شیوه‌های گوناگون در صدد صدور پیام خود برآیند.

انقلاب اسلامی ایران نیز از این امر مستثنا نبوده و با پیروزی آن در بهمن‌ماه ۱۳۵۷ هجری شمسی مباحث گوناگونی در رابطه با صدور انقلاب مطرح گردید و در هر مقطع زمانی، فعالیت‌های مختلفی در زمینه‌ی مذکور صورت پذیرفت؛ به‌عنوان مثال، عده‌ای با تأکید بر ماهیت قهری صدور انقلاب کوشیدند از طریق حمایت و ارتباط برقرار کردن با جنبش‌های آزادی‌بخش و ضد استعماری در دیگر کشورها به این ایده جامه‌ی عمل پیوشانند. عده‌ای نیز ضمن تعریف صدور انقلاب ذیل گفتمان‌های رایج اقتصادی (سازندگی: ۷۶-۶۸)، سیاسی (اصلاحات: ۸۴-۷۶) و نظایر آن ماهیت صدور را به اقتضاء این گفتمان‌ها، اقتصادی (ارائه الگوی توسعه‌ی اقتصادی جمهوری اسلامی ایران به سایر ملت‌ها)، سیاسی (عرضه‌ی یک نظام حکومتی مردم‌سالار اسلامی) و غیره به شمار آوردند.

در این میان، آنچه از منظر نگارنده این سطور اهمیت می‌یابد، بازخوانی اندیشه‌ی امامین انقلاب درباره ماهیت صدور در انقلاب اسلامی است؛ چراکه، از این رهگذر است که می‌توان به رهیافت اصلی انقلاب اسلامی در زمینه‌ی ماهیت صدور آن دست یافت. از این‌رو، مقاله پیش‌رو با هدف بازخوانی اندیشه‌ی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پیرامون ماهیت صدور انقلاب قوام یافت. بدین ترتیب، در مقاله حاضر کوشیده شده است تا به این پرسش اساسی پاسخ داده شود که «صدور انقلاب در اندیشه‌ی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) چه ماهیتی دارد؟».

برای نیل به پاسخ، از روش توصیفی-تحلیلی بهره گرفته و داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای-اسنادی و با استفاده از ابزار فیش‌برداری گردآوری شده‌اند. داده‌های تحقیق نیز شامل کلیه بیانات فاقد طبقه‌بندی رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) در موضوع صدور انقلاب است که به لحاظ زمانی، از آغاز دوران رهبری ایشان در ۱۴ خردادماه ۱۳۶۸ ه.ش تا زمان نگارش این مقاله-پایان اسفندماه ۱۳۹۹ ه.ش- را در برمی‌گیرد.

## ۲- پیشینه‌ی پژوهش

با جستجوی عبارت «صدور انقلاب» در عناوین تحقیقات نمایه شده در سه تارنمای «پایگاه مجلات تخصصی نور» (Noormags)، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (opac.nlai.ir) و پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (IranDoc)، آثار بسیاری -اعم از کتاب، مقاله و پایان‌نامه- را می‌توان یافت؛ برخی از این آثار، واکاوی مفهومی صدور انقلاب در اندیشه‌ی امام خمینی (ره) را و وجهه‌ی همت خویش قرار داده (امام خمینی (ره)، ۱۳۷۸؛ واحدی، ۱۳۹۵؛ اطهری و زمانی، ۱۳۹۲؛ صدیقی، ۱۳۹۲؛ پروانه، ۱۳۸۸؛ فرزندی اردکانی، ۱۳۸۶) و به بیان شباهت‌ها و تفاوت‌های آن با مکتب‌ها و انقلاب‌های دیگر

جهان پرداخته‌اند(باقری، ۱۳۹۶؛ مزگی‌نژاد، ۱۳۹۶؛ هراتی و دیگران، ۱۳۹۳؛ رسولی ثانی‌آبادی و بیات مختاری، ۱۳۹۵). عده‌ای نیز ضمن توجه به مفهوم صدور انقلاب به‌مثابه برساختی گفتمانی، به تحول آن درگذر زمان عنایت داشته‌اند(تاجیک و دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۲؛ دهقانی فیروزآبادی و رادفر، ۱۳۸۸ الف؛ دهقانی فیروزآبادی و رادفر، ۱۳۸۸ ب؛ یزدانی و اخجسته، ۱۳۹۱؛ مسعودنیا و قربانی، ۱۳۹۳). همچنین، نویسندگانی با عنایت به تحولات کشورهای اسلامی در منطقه‌ی غرب آسیا و شمال آفریقا موضوع خود را به بررسی بازتاب انقلاب اسلامی بر این کشورها(جعفری و نیک‌روش، ۱۳۹۵) و همچنین نسبت میان بیداری اسلامی و صدور انقلاب اختصاص داده‌اند(بیژن، ۱۳۹۵؛ شایسته و عراقی، ۱۳۹۴؛ جمال‌زاده، ۱۳۹۱). پاره‌ای از پژوهشگران هم از قلم خود برای بررسی فرصت‌های فراروی جمهوری اسلامی در این زمینه‌ی استفاده نموده‌اند(فلاح‌زاده و منیری، ۱۳۹۳). بعضی نیز با بررسی موانع عملیاتی شدن صدور انقلاب، از فقدان الگو سخن به میان آورده و به ارائه چارچوبی در زمینه‌ی مذکور پرداخته‌اند(افتخاری و راجی، ۱۳۹۶؛ عراقی، ۱۳۹۴؛ اسکندری فاروجی و آقاسینی، ۱۳۹۴؛ سپهری و دیگران، ۱۳۹۶؛ شریعتی و عباسی شاهکوه، ۱۳۹۲).

در این میان، تنها دو اثر یافت شد که عنوان خود را مستقیماً به بازخوانی بیانات رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) در رابطه با ماهیت صدور انقلاب اختصاص داده بودند که عبارت‌اند از:

- جعفرزاده و خلیلی(۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «بازنمایی الگوی صدور انقلاب در اندیشه سیاسی رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۸»: ایشان با تمرکز بر بیانات رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) در خلال سال‌های مذکور، ضمن انتخاب نزدیک‌ترین نقش‌های ملی(دولت سرمشق و توسعه‌ی داخلی) به مفهوم صدور انقلاب به این نتیجه رهنمون شده‌اند که رهبری با توجه به واقعیت‌های زمامداری کشور و نیز استلزامات نظام بین‌المللی، الگوی صدور مسالمت‌آمیز و فرهنگی انقلاب ایران را مدنظر آورده و در آغاز به ساختن یک الگوی حکومت‌داری باور پیدا کرده است؛ امری که می‌تواند آرمان‌گرایی را در کالبد واقع‌گرایی تلطیف و آمیخته نماید.
- ناقدی(۱۳۹۵) در پایان‌نامه خویش با عنوان «دیپلماسی عمومی و صدور انقلاب در نگاه امام خمینی و رهبر معظم انقلاب» ضمن مروری بر دیدگاه رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی)، مفهوم صدور انقلاب را در تطابق با دیپلماسی عمومی دانسته و بر لزوم بهره‌گیری از اصول دیپلماسی عمومی و تجربیات مفید آن برای صدور انقلاب تأکید می‌نماید. بدین منظور، وی الگویی را که دارای سه ساحت مردمی و مردم‌نهاد(سمن)، حقوقی-سیاسی-پشتیبانی و فرهنگی-آموزشی است، ارائه می‌نماید. همان‌گونه که از سطور فوق هویداست هیچ‌یک از آثار پیش‌گفته، تحلیلی جامع بر مبنای نزدیک به سی سال زعامت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) را پیرامون ماهیت صدور انقلاب اسلامی ارائه نکرده است و عموماً به‌صورت پراکنده و مقطعی به بیانات معظم‌له رجوع نموده‌اند. بدین ترتیب، می‌توان از این نکته به‌عنوان مهم‌ترین ویژگی تمایز بخش این اثر با آثار پیشین یاد کرد.

«صدور انقلاب» واژه‌ای مرکب است که از دو کلیدواژه‌ی «صدور» و «انقلاب» تشکیل یافته است. برای نیل به معنای دقیق این واژه لازم است تا نخست، معنای هر یک از این کلیدواژه‌ها را مورد بررسی قرار دهیم:

«**صدور**»: در لغت به معنای «حاصل شدن، حادث گشتن. نشاءت یافتن. ظاهر شدن. خارج و فرستادن شدن شیئی از جایی بجایی (در داخل و خارج کشور)» (معین، ۱۳۸۶: ۹۸۶) بیان شده است. در فرهنگ عمید نیز، صدور به معنای «واقع شدن و حادث شدن امری، آشکار شدن امری» (عمید، ۱۳۸۹: ۷۲۶) تعریف می‌شود.

«**انقلاب**»: در معنای لغوی «برگشتن از حالی به حالی، دگرگون شدن. زیرورو شدن، واگردیدن، برگشتن. برگشتگی، تغییر، تحول، تبدل، شورش. بی‌آرامی. شورش عده‌ای برای واژگون کردن حکومت موجود و ایجاد حکومتی نو» (معین، ۱۳۸۶: ۲۰۸) بیان شده است. در دانش جامعه‌شناسی سیاسی نیز «انقلاب به طغیان علیه نظم موجود و به حرکتی تند جهشی همراه با خشونت که منجر به تغییر نظام سیاسی می‌شود؛ معنا شده است» (شهریاری، بهار ۱۳۹۷: ۲۷ و ۲۸).

اگرچه «در تلقی رایج، مفهوم انقلاب با مفاهیمی چون بی‌نظمی، شور و احساسات، هرج و مرج، کشمکش بی‌قیدوبند و خشونت، مقارنه و ملازمه دارد؛ اما در گفتمان انقلاب اسلامی، انقلاب یک تحول بنیادی هدف‌دار، حرکتی سنجیده و پیوسته، سرشار از ایمان و اخلاص، واقعیتی برآمده از احساس تکلیف عمومی مردم و ناظر به یک آرمان و وضعیت مطلوب است» (شهریاری، پاییز ۱۳۹۷: ۳۷ و ۳۸). بدین معنا، در گفتمان انقلاب اسلامی که مراجع شاخص آن امام خمینی<sup>(ه)</sup> و آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای<sup>(مدظله‌العالی)</sup> هستند برای مفهوم انقلاب تعریفی متمایز از تعریف این مفهوم در ادبیات رایج علمی وجود دارد. از این رهگذر، «انقلاب یک تفسیر الهی و اسلامی دارد. انقلاب یک دگرگونی، صیوروت و تحول عمیق اسلامی و الهی است. این حرکت هدف‌دار، سنجیده، پیوسته، خستگی‌ناپذیر و سرشار از ایمان و اخلاص، تحول عمیق اعتقادی، اخلاقی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی فرد و جامعه انسانی را سبب می‌شود. این خیزش تحول‌آفرین، تدریج و استمرار دارد و یک امر دفعی نیست؛ واقعیتی است که با احساس تکلیف عمومی مردم و قیام آنان به وجود آمده، حد یقف نداشته و دائمی است. این دگرگونی بنیادی، ناظر به یک آرمان و وضعیت مطلوب، علیه وضعیت نامطلوب شوریده و آن را با اوضاع واجد مطلوبیت جایگزین می‌سازد» (شهریاری، بهار ۱۳۹۷: ۳۰ و ۳۱).

دقیقاً همین نگرش به انقلاب اسلامی است که در اندیشه‌ی آیت‌الله خامنه‌ای<sup>(مدظله‌العالی)</sup> صدور آن را معنا می‌سازد؛ چراکه تأملی در این زمینه حکایت از آن دارد که تعریف صدور انقلاب به میزان زیادی به ماهیت انقلاب اسلامی در لندیشه معظمله بازمی‌گردد. توجه به بیانات زیر در همین رابطه قابل توجه هست: «وقتی نظام اسلامی بر مبنای احکام اسلام و هدف‌های قرآنی تنظیم شده باشد - که شده است- در هر جای آفاق عالم که مسلمانی زندگی می‌کند، این نظام و این انقلاب را از خود می‌داند، به آن افتخار می‌کند و از عزتش، احساس عزت دارد. [...] این به خاطر آن است که امام بزرگوار<sup>(ه)</sup> -طراح و معمار این انقلاب- این نظام را بر اساس هدف‌های اسلامی به وجود آورد و به آن، جنبه‌ی فرامرزی و جهانی و بین‌المللی داد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۰۳/۱۴).

همان‌گونه که مشاهده می‌شود از منظر آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، انقلاب مردم ایران به جهت ماهیت اسلامی و قرآنی آن است که جنبه‌ی فرامرزی، جهانی و بین‌المللی می‌یابد. البته نباید از ذکر این نکته غافل شد که معظم‌له، پیام انقلاب را منحصر به مسلمانان ندانسته و می‌فرماید: «ما وظیفه‌ی خود می‌دانیم که با صدای بلند و توان بالا، مفاهیم و ارزش‌ها و احکام و معارف اسلامی را که مایه‌ی نجات ملت‌ها و مستضعفان و مظلومان است، اشاعه دهیم. ما احساس می‌کنیم که اگر به این تکلیف عمل نکنیم، مقصیریم» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۲۲). البته ایشان در صدور انقلاب، اولویت را در درجه اول متوجه دنیای اسلام می‌دانند و در همین زمینه می‌فرمایند: «داعیه‌ی ما این است که می‌خواهیم انقلابمان را به دنیا صادر کنیم؛ کدام دنیا؟ در درجه‌ی اول، دنیای اسلام است. آن‌وقت دنیای اسلام که یک میلیارد و دویست میلیون نفر جمعیت دارد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱۲/۱۳). با توجه به آنچه گفته شد، در ادامه تلاش خواهد گردید تا به این پرسش پاسخ داده شود که «تعریف آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از صدور انقلاب چیست و چه تفاوتی با معنای آن از سایر دیدگاه‌های رایج در عرف سیاسی دارد؟». بدین منظور باید توجه داشت که در بیانات معظم‌له می‌توان از دو منظر سلبی و ایجابی نسبت به تعریف مفهوم «صدور انقلاب» مبادرت ورزید:

### ۱-۳- از منظر سلبی

این جمله، جمله‌ای رایج است که «تعرف الاشیاء باضدادها»؛ بدین معنا که اشیاء از راه نقطه‌ی مخالف و مقابلشان بهتر شناخته می‌شوند و به وجود آن‌ها پی برده می‌شود (مطهری، ۱۳۸۶: ۱۲۱). در بیانات رهبر حکیم انقلاب (مدظله‌العالی) نیز اشارت‌های فراوانی وجود دارد که در آن‌ها، نقطه‌ی مقابل صدور انقلاب اسلامی بیان شده است که در فهم و ادراک بهتر از چستی آن اثرگذار هست. بر این اساس، صدور انقلاب به شکل متعارف آن در عرف و قاموس سیاسی (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۸/۰۳) - که میان انقلابیون مارکسیست در دهه‌های میلنی قرن بیستم رایج بود (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۰۳/۱۴) - مطمح نظر آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نیست؛ بدین معنا، صدور انقلاب در ادبیات مارکسیستی و نیز تصویری که استکبار از آن ارائه می‌کند به‌مثابه‌ی محموله و کالایی در نظر گرفته می‌شود که از طریق کارگزاران خویش - همان انقلابیون - صادر می‌گردد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۰۱/۰۴؛ ۱۳۷۲/۰۳/۱۴؛ ۱۳۷۲/۰۱/۳۰؛ ۱۳۷۴/۰۳/۱۴؛ ۱۳۷۴/۰۳/۱۰؛ ۱۳۸۲/۰۲/۱۰) و برای نیل به این منظور می‌بایست در امور سایر کشورها به طرق گوناگونی همچون ایجاد جنگ، جنجال و اغتشاش، با استفاده از ابزارهای سیاسی، نظامی و امنیتی دخالت نمود (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۲۲؛ و ۱۳۸۵/۰۸/۱۷). این معنا از صدور انقلاب که حکایت از ماهیت قهری صدور دارد - همان‌گونه که ملاحظه شد - در اندیشه‌ی رهبر حکیم انقلاب (مدظله‌العالی) به‌عنوان نقطه‌ی مقابل صدور انقلاب اسلامی شناخته می‌شود (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۱۲/۲۲؛ و ۱۳۸۹/۰۳/۱۴) و از آن به‌عنوان یکی از خباثت‌های تبلیغاتی و ترفندهای رذیلانه دنیای غرب یاد می‌گردد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹).

### ۲-۳- از منظر ایجابی

در بخش قبلی از منظر سلبی به بیانات آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) رجوع و بیان شد که صدور

انقلاب در اندیشه معظم‌له بر چه مسائلی اطلاق نمی‌شود. حال، در این قسمت تلاش خواهد شد تا معنای ایجابی صدور انقلاب در اندیشه ایشان تبیین گردد. بدین ترتیب، باید گفت که صدور انقلاب به معنای صدور فکر و اندیشه‌ای صحیح هست که دل انسان‌ها را در اکناف عالم، به خود جذب نموده است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۰۳/۱۴). بدین معنا، صدور انقلاب بر سه پایه‌ی - که در امتداد یکدیگر قرار گرفته‌اند - استوار هست که عبارت‌اند از:

الف) ارزش‌های انسانی: صدور انقلاب به معنای تکیه و اصرار بر ارزش‌های انسانی است (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹) که برخی از مصادیق آن را می‌توان بدین شرح برشمرد: توحید، اخلاق انبیاء، روح فداکاری، اخلاص و تزکیه اخلاقی، غیرت، حمیت صحیح، ایستادگی در مقابل قدرت‌های باطل و نظایر آن (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹).

ب) فرهنگ قرآنی و انسان‌ساز اسلام: همچنین، صدور انقلاب را می‌توان به معنای صدور فرهنگ قرآنی و انسان‌ساز اسلام (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۲۲) و صدور صفا و خلوص (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹) نیز دانست. در اینجا می‌بایست به این مهم توجه داد که امام (ع) و رهبری (مدظله‌العالی) بازتولید معارف والای اسلامی را محدود به مسلمانان و سرزمین‌های آنان نمی‌دانند؛ به‌عنوان مثال، امام (ع) در سال ۱۳۵۸ در جمع کارکنان بنیاد مستضعفان تهران، با اشاره به اینکه اگر جمهوری اسلامی بتواند به‌خوبی نقش خود را ایفاء نموده و اسلام را به‌طور کامل در کشور به اجرا درآورد، اسلام از ایران به سایر کشورها سرایت خواهد نمود، می‌فرمایند: «نظر ما به این است که همه بلاد مسلمین اسلامی باشد، حکومت در دنیا حکومت اسلامی باشد، یا عدل اسلامی در همه‌جا باشد» (خمینی ۱۳۵۸/۰۷/۰۸، جلد دهم ۱۸۰ و ۱۸۱) و یا در جای دیگر در مصاحبه با خبرنگاران خارجی یادآور می‌شوند که «اسلام برای یک کشور، برای چند کشور، برای یک طایفه، حتی برای مسلمین نیست. اسلام برای بشر آمده است. خطاب‌های اسلام "یا ایها الناس" است. گاهی "یا ایها المؤمنون" و یا "یا ایها الناس" است و همه بشر را اسلام می‌خواهد زیر پوشش عدل خودش قرار بدهد. حکومت‌ها مع‌الأسف توجه ندارند به اینکه در زیر سایه اسلام، زیر بیرق اسلام همه مسائل کشورهایشان حل می‌شود. [...] و ما امید این را داریم که یک قدرت اسلامی، قدرت عدل، قدرتی که در پناه عدل باشد، نه در پناه سرنیزه، نه در پناه - نمی‌دانم - توپ و تانک، یک همچو قدرتی پیدا بشود و تمام بشر با هم باشند» (خمینی ۱۳۵۸/۰۹/۲۶، جلد یازدهم ۲۹۵-۲۹۸). مشابه همین بیانات در سخنان رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) نیز قابل مشاهده هست که با توجه به آنکه برخی از مهم‌ترین آن‌ها در سطور پیشین مورد اشاره قرار گرفت، از نقل مجدد آن‌ها صرف‌نظر می‌کنیم.

ج) ارزش‌های انقلابی: علاوه بر معانی پیش‌گفته، صدور انقلاب به معنای صادر کردن ارزش‌های انقلابی و افشاگری درباره‌ی مستبدها و ظالم‌های عالم (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹) نیز هست. بدین معنا، ملت‌های دنیا ضمن الگو گرفتن از ملت ایران که با اتکاء به اراده‌ی خویش و توکل به خدا در برابر مستکبران عالم ایستادگی نموده و تسلیم نشده است، تشویق خواهند شد و باور پیدا خواهند کرد که می‌توانند خود را از زیر بار ظلم نجات دهند. بدین ترتیب، جمهوری اسلامی می‌تواند الگویی عملی و سرمشقی برای ملت‌های جهان به وجود آورد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۱۲/۲۲).

در پایان این قسمت از مقاله می‌بایست به این مهم توجه نمود که آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) صدور

انقلاب را به‌عنوان وظیفه و تکلیفی الهی معرفی نموده‌اند. بدین ترتیب، معظم‌له با اشاره به سیاه‌نمایی مستکبران، ضمن طرح این پرسش که «چرا ما باید از صادر کردن [این ارزش‌ها ...] به کشورهای دیگر خجالت بکشیم؟!» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۹)، می‌فرماید: «ما وظیفه‌ی خود می‌دانیم که با صدای بلند و توان بالا، مفاهیم و ارزش‌ها و احکام و معارف اسلامی را که مایه‌ی نجات ملت‌ها و مستضعفان و مظلومان است، اشاعه دهیم. ما احساس می‌کنیم که اگر به این تکلیف عمل نکنیم، مقصریم» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۱۲/۲۲). البته ایشان صدور انقلاب را مشروط به انجام این وظیفه ندانسته و تصریح می‌نماید که «اگر ما اقدام به گسترش مفاهیم و ارزش‌های اسلامی و انقلابی هم نکنیم، طبیعت این مفاهیم و معارف آن است که مثل هوای لطیف و عطر گل‌های بهاری، خودبه‌خود در فضای ذهنیت جهان گسترش پیدا می‌کند؛ چه دشمنان بخواهند و یا نخواهند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۱۲/۲۲). بدین معنا، رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) صدور انقلاب را به عطر گل‌های بهاری و نسیم روح‌افزا و روان‌بخشی (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۰۹/۰۶؛ ۱۳۸۹/۰۳/۱۴ و ۱۳۸۲/۰۲/۱۰) تشبیه نموده‌اند که هیچ‌کسی نمی‌تواند جلوی آن را بگیرد و به‌خودی‌خود در دنیا پراکنده شده، فضاها را گرفته و متعفن را عوض و جابه‌جا می‌کند: «انقلاب، اگر درست و منطقی باشد و اگر برای ملت‌ها جاذب باشد، خودش صادر می‌شود؛ بدون این که کسی بخواهد آن را صادر کند. ما انقلاب را صادر نکردیم. انقلاب، با جاذبه‌های خودش صادر شده است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۰۱/۰۴).

#### ۴- اهداف صدور انقلاب

هدف اصلی و کلان صدور انقلاب، رساندن پیام اسلام به گوش مردم جهان هست. آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در همین رابطه می‌فرماید: «مسئله‌ی جمهوری اسلامی، مسئله‌ی بازتولید معارف والای اسلامی است تا مسلمان‌ها احساس هویت کنند، احساس شخصیت اسلامی کنند، با تعالیم اسلام که نجات‌بخش بشریت است، آشنا شوند؛ بدانند این معنایش چیست که خداوند متعال می‌فرماید: پیغمبر را فرستادیم «وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ»؛ این غل‌ها و زنجیرهایی که در محیط شرک‌آلود به‌پای انسان‌ها بسته است و اسلام می‌خواهد این‌ها را بگشاید، چیست؟ اُمت اسلامی بر اثر غفلت، مدت‌های طولانی این حقایق را از یاد برده بود. اُمت اسلامی می‌تواند آزاد باشد، پیشرفته باشد، عالم باشد، عزیز باشد، مقتدر باشد؛ این‌ها به برکت تعالیم اسلامی به دست آمدنی است. استکبار و دستگاه‌های استعماری در طول دویست سال سعی کردند این مفاهیم را از یاد مسلمان‌ها ببرند؛ آن‌ها را از هویت خودشان غافل کنند تا بتوانند دست تجاوز را به محیط سیاسی آن‌ها، به محیط اقتصادی آن‌ها، به فرهنگ بومی آن‌ها دراز کنند و تطاول کنند. انقلاب این‌ها را به یاد اُمت اسلامی آورد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۸/۰۳).

البته می‌بایست به این نکته توجه داشت که از منظر رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) آنچه زمینه و بستر لازم را برای رسوخ پیام انقلاب به دل ملت‌ها - خصوصاً ملت‌های مسلمان - فراهم کرده است، عبارت‌اند از: ۱) تشنه و مشتاق بودن ملت‌ها به شنیدن سخن معنوی و روحانی انقلاب اسلامی؛ ۲) صدق و اخلاص گوینده؛ ۳) پشتوانه‌های عملی‌اش که نشان داده است که فقط حرف نیست؛ و ۴)

دشمنی چهره‌های زشت دنیا مثل استکبار، ارتجاع، زراندوزان و نظایر آن (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۰۲/۰۳).

علاوه بر هدف کلی فوق، آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) اهداف خردتری را نیز برای صدور انقلاب برمی‌شمارند که می‌توان از آن‌ها به شرح ذیل یاد کرد:

#### ۱-۴- اختلال در مخدوش نمودن چهره‌ی انقلاب اسلامی از سوی دشمن

آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص هدف فوق‌الذکر بیان می‌دارند که «آیا کشورهای بزرگ حاضرند بخشی از برنامه‌های تلویزیونی خود را در اختیار افکار انقلاب اسلامی بگذارند؟ به هیچ قیمتی حاضر نیستند! چرا؟ چون می‌دانند که وقتی این افکار عرضه شود و به دل‌های مردم برسد، آن‌ها را معتقد می‌کند. [...] حداقل در تبلیغات گران خرجی که امروز دولت‌های غربی و دستگاه‌های صهیونیستی متحمل می‌شوند، اختلال ایجاد می‌کند. آن‌ها مبالغ زیادی خرج می‌کنند تا اسلام، انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی را بد جلوه دهند. اگر فکر ما منتشر شود، همه این‌ها را عوض خواهد کرد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۳/۰۴/۲۹).

#### ۲-۴- آگاه‌سازی ملت‌ها از هویت و وظایفشان

از دیگر اهداف صدور انقلاب اسلامی در بیان رهبر حکیم انقلاب اسلامی، صدور انقلاب با هدف آگاه‌سازی ملت‌ها از هویت و وظایف خویش هست: «[صدور انقلاب] معنایش این است که بوی خوش این پدیده‌ی رحمانی [انقلاب اسلامی] باید در دنیا پراکنده شود، ملت‌ها بفهمند که وظیفه‌شان چیست، ملت‌های مسلمان بدانند که هویتشان چگونه است و کجاست» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۳/۱۴).

#### ۳-۴- ارائه‌ی تجربه‌های موفق انقلاب اسلامی

آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) یکی دیگر از اهداف صدور انقلاب را معرفی تجربه‌های موفق انقلاب اسلامی در مواجهه پیروزمندانه با مستکبران، به سایر ملت‌ها دانسته و در همین رابطه می‌فرماید: «ملت‌ها باور نمی‌کنند که بشود با عوامل و مزدوران قدرت‌های استکباری درافتاد. ما درافتادیم و پیروز هم شدیم. چرا این عمل و تجربه‌ی خودمان را در اختیار افکار عمومی ملت‌ها نگذاریم؟ ما این انقلاب را صادر می‌کنیم» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۳/۰۴/۱۹). ایشان همچنین در بیانات دیگری که به تاریخ ۱۳۷۴/۰۳/۱۴ ایراد نموده‌اند، در همین رابطه می‌فرمایند: «یک حرف و حقیقتی است که ملت‌ها از آن بی‌خبرند. وقتی مواجه شدند و تجربه‌ی موفق جمهوری اسلامی را دیدند، قهراً درس می‌گیرند. [...] ملت‌ها، نظام جمهوری اسلامی، انقلاب، موفقیت‌های این ملت و عزت ایران و اسلام را می‌بینند و درس می‌گیرند. امروز بیداری اسلامی در کشورهای گوناگون و بیداری روح معنویت در سرتاسر جهان، مرهون انقلاب اسلامی است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۰۳/۱۴).

## ۵- ابزارهای صدور انقلاب

در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در رابطه با صدور انقلاب به ابزارهای گوناگونی اشاره شده است. ایشان ضمن نفی استفاده از ابزارهای نظامی، اطلاعاتی و امنیتی (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۸/۰۳) عموماً بر به‌کارگیری ابزارهای فرهنگی تأکید نموده‌اند. البته، نکته‌ی پیش‌گفته نافی حملیت معنوی و سیاسی از مظلومینی که در کشورهای مختلف زیر فشار قرار داشته و در صدد احیای تفکر اسلامی هستند، نیست. از همین روست که رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «ما حمایت معنوی و سیاسی می‌کنیم. ما جوانانی را که در مصر، یا در الجزایر، یا در سایر کشورهای اسلامی، به نام اسلام سخن می‌گویند، یا مسلمانانی را که در تاجیکستان از تفکر اسلامی و قرآنی حمایت می‌کنند، یا مسلمانانی را که در هند، هویت اسلامی خودشان را می‌خواهند حفظ کنند، یا مسلمانان مظلومی را که در عراق زیر فشار رژیم بعثی قرار دارند، یا هر گروه مسلمانی را که در هر نقطه‌ی عالم تفکر اسلامی را احیا می‌کند، قبول داریم و حمایت می‌کنیم. قلباً برای آن‌ها دعا می‌کنیم و از بُعد سیاسی، در سطح جهان از آن‌ها حمایت می‌نماییم» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۰۳/۱۴). به‌هرحال، در ادامه سعی خواهد شد تا به برخی از مهم‌ترین ابزارهای صدور انقلاب از منظر معظم‌له اشاره گردد:

### ۱-۵- صدور فناوری‌های نرم

«فناوری نرم» مفهوم جدیدی نیست و منظور از آن، «فناوری فکری معطوف به افراد، تفکر انسانی، ایدئولوژی، احساس، نگرش ارزشی، جهان‌بینی، رفتار انسانی و سازمانی و جامعه انسانی برای آفرینش، ابداع و ابتکار است. به بیانی دیگر، فناوری نرم دانش چگونگی آفرینش و ابداع در عرصه‌های تفکر، احساس، ارزش‌ها، ایدئولوژی، رفتارهای فردی و سازمانی و اجتماع بشری است. استانداردهای، پردازش و تنظیم و تدوین افکار، ادراک، ارزش‌ها و فرهنگ، نمونه‌های بارز فناوری نرم هستند» (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۰: ۱۳).

بر این اساس، انقلاب اسلامی به وجود آورنده‌ی فناوری‌های نرم گوناگونی است که از آن جمله می‌توان به تفکر بسیجی، اردوهای راهیان نور و نظایر آن اشاره نمود؛ به‌عنوان مثال، «راهیان نور یک نرم‌افزار فرهنگی است که با ابتکار و تحول روحی در انسان، گره‌گشای مشکلات درونی او شده است» (توکلی، ۱۳۹۷/۰۵/۲۳). آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در رابطه با راهیان نور می‌فرماید: «آن‌ها یک جنگ فرهنگی راه انداختند که دفاع مقدس فراموش شود. جمهوری اسلامی فناوری نرم راهیان نور را راه انداخت. جمهوری اسلامی این است. مدافع حرم تربیت می‌کند، راهیان نور راه می‌اندازد، معتکفین در مساجد را به‌عنوان یک نماد عالی تضرع و قداست به وجود می‌آورد، پس ما در جنگ فرهنگی پیروز شدیم و دشمن شکست خورد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۵/۲۲).

نکته درخور توجه آنکه انقلاب اسلامی توانسته است برخی از این فناوری‌ها را به سایر کشورها صادر نماید؛ به‌عنوان مثال، می‌توان به صدور تفکر بسیجی به کشورهای دیگر اشاره و از بدیل‌های بومی همچون «حشد الشعبی» عراق، «حزب الله» لبنان و غیره در این راستا نام برد. رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) نیز با اشاره به همین واقعیت است که می‌فرماید: «این تفکر که تفکر بسیجی است و امام بزرگوار (ع) ما این را در ایران اسلامی خلق کرد، این صادر شده. [...] رفته، صادر شده و الان

شما در کشورهای گوناگونی ملاحظه کنید؛ این تفکر در لبنان دارد فعالیت می‌کند، در عراق دارد فعالیت می‌کند؛ جوان‌های عراقی حرکت کردند همراه ارتششان شدند توانستند این پیروزی‌ها را به دست بیاورند؛ در سوریه همین‌جور، در غزه همین‌جور، در فلسطین همین‌جور، در یمن همین‌جور، ان‌شاءالله در قدس شریف و برای نجاتِ الاقصی هم همین‌جور» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۳/۰۹/۰۶).

### ۲-۵- ساخت فیلم و انتشار کتاب به زبان رایج در دنیا

از دیگر ابزارهای صدور انقلاب که در خلال بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به آن اشاره شده است، ساخت فیلم‌های سینمایی و انتشار کتاب به زبان‌های رایج در دنیا هست؛ به‌عنوان مثال، ایشان با اشاره به لزوم ساخت فیلم‌های سینمایی برای معرفی قهرمانان ملی - به‌ویژه قهرمانان دفاع مقدس - می‌فرمایند: «بگذارید صدها میلیون انسان بفهمند، بدانند که در این منطقه چه گذشته، ما چه می‌گوییم، ملت ایران کیست؛ این‌ها معرف ملت ایران است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۷/۰۴). معظم‌له همچنین در رابطه با لزوم انتشار کتاب و مجلات می‌فرماید: «تقریباً همه‌ی این کتاب‌هایی که شما از "دفتر هنر و ادبیات مقاومت" منتشر کرده‌اید، خوانده‌ام و بعضی از آن‌ها را بسیار فوق‌العاده یافته‌ام. [...] من وقتی این‌ها را می‌خواندم، به این فکر می‌افتادم که اگر ما برای صدور مفاهیم انقلاب، همین جزوه‌ها و کتاب‌ها را منتشر بکنیم، کار کمی نکرده‌ایم؛ کار زیادی انجام گرفته است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۰۴/۲۵). برای تحقق همین ایده است که رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) از لزوم راه‌اندازی یک نهضت ترجمه‌ی آثار مکتوبِ خوب انقلاب اسلامی سخن به میان آورده‌اند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۷/۰۴).

### ۳-۵- ساخت جامعه‌ی الگو

ساخت جامعه‌ی الگو از دیگر ابزارهایی که در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در رابطه با صدور انقلاب به آن اشاره شده است. این ساخت دو بُعد دارد: یک بُعد نرم‌افزارانه و بُعدی سخت‌افزارانه. در رابطه با بُعد نخست باید گفت که رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) بر این نظرند که «آن طرحی که ملت ما برای اداره‌ی ملت‌ها و جوامع به میان آورده، در دل ملت‌های مسلمان می‌نشیند و ملت‌های مسلمان به‌طور طبیعی علاقه‌مند و طرفدار ملت ما می‌شوند که هستند و شدند و روزبه‌روز هم بیشتر می‌شوند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۰۸/۱۷).

در ارتباط با بُعد سخت‌افزاری نیز ایشان بر این اعتقادند که چنانچه ما بتوانیم جامعه‌ای آباد، آزاد، مرفه و راحت را - که در زیر چتر شریعت مقدسه‌ی اسلام قرار دارد - بسازیم، زمینه را برای الهام‌گیری سایر کشورها از آن فراهم آورده و بدین ترتیب می‌فرمایند: «ما به فضل پروردگار و در سایه‌ی ایمان عمیق ملت‌مان خواهیم توانست در این قطعه از عالم، جامعه‌ای آباد و آزاد و مرفه و راحت به وجود آوریم که مشاهده‌ی آن برای ملت‌ها درس باشد و منجر به صدور فکر انقلاب شود» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۴). بر همین اساس است که معظم‌له تحمیل جنگ هشت‌ساله عراق علیه ایران را تحلیل نموده و می‌فرمایند: «اگر جنگ هشت‌ساله را بر ما تحمیل کردند، به خاطر این بود که ما دیرتر به بازسازی کشور و زنده کردن زمینه‌های عمران بپردازیم. استعمار و استکبار می‌دانند که

اگر ملت ما به کمک مسئولان و گردانندگان و مدیران دلسوز کشور بتواند ایرانی آباد و آزاد بسازد و آحاد جامعه را کاملاً مرفه و برخوردار از عدالت اجتماعی و سایر ارزش‌های اسلامی کند و در زیر چتر شریعت مقدسه‌ی اسلام نگه دارد، در آن صورت انقلاب بزرگ و شکوهمند ما به‌خودی‌خود و بدون آن‌که کسی تلاش کند، به همه‌ی کشورهای اسلامی صادر خواهد شد و الگوی دیگران قرار خواهد گرفت» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۸/۰۴/۱۸).

رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) در بیانات دیگری نیز مطلب فوق‌الذکر اشاره و دشمنی استکبار جهانی - در رأس آن ایالات‌متحده آمریکا - را واکاوی و می‌فرماید: «نکته‌ای که مایلیم همه‌ی برادران و خواهران به آن توجه کنند، این است که عزیزان من! امروز استکبار جهانی و در رأس آن رژیم ایالات‌متحده‌ی آمریکا [...] به یک نتیجه رسیده‌اند که [...] انقلاب اسلامی، امروز با نفس داشتن و سرپا بودن نظام جمهوری اسلامی، تبلیغ می‌شود. [...] چیزی که آن‌ها دنبال می‌کنند این است که اگر بتوانند، نظام جمهوری اسلامی را از بین ببرند و مضمحل کنند. البته از این مایوس‌اند و می‌دانند که دیگر این کار، عملی نیست؛ اما در درجه‌ی دوم، همه‌ی همت آن‌ها این است که نگذارند نظام جمهوری اسلامی و ایرانی که با این نظام اداره می‌شود، در دنیا به‌عنوان یک کشور مستقل و آباد مطرح شود. آن‌ها می‌خواهند در استقلال ایران خدشه وارد کنند و از طرق مختلف به آن دست‌اندازی و در آن دخالت نمایند. آن‌ها می‌خواهند به‌دروغ وانمود کنند که اگر ما با شما نباشیم، نمی‌توانید کاری انجام دهید؛ بلکه به این وسیله بتوانند استقلال و عدم وابستگی این ملت را به نحوی خدشه‌دار کنند و اگر نتوانستند این کار را بکنند، سعی کنند که نگذارند این ملت، کشور خود را بسازد؛ ایران را آباد کند و زندگی را در این کشور، مایه‌ی رشک ملت‌های دیگر کند. بیدار باشید!» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۰۳/۱۴).

بر اساس آنچه گفته شد، رهبری سخنانی در باب ضرورت حراست و حفاظت از نظام جمهوری اسلامی ایراد می‌فرماید: «همه‌ی شما در هر جا که هستید، در حراست و حفاظت از این نظام و در باز کردن مشکلات این کشور، به یک اندازه مسئولید. ما اگر نتوانیم مشکلات این کشور را حل کنیم، نمی‌توانیم انقلاب را حفظ کنیم و طبعاً نمی‌توانیم آن را صادر نماییم» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۰۹/۱۴).

در پایان خاطر نشان می‌سازد که استفاده از ابزارهای فوق‌مستلزم رعایت شرایطی است که به جهت آنکه در حیطه‌ی موضوعی مقاله قرار نداشت، تنها به ذکر نمونه‌ای از آن در بیانات آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) اکتفا می‌شود. رهبر حکیم انقلاب اسلامی (مدظله‌العالی) با اشاره به اولویت دنیای اسلام برای صدور تفکر انقلاب اسلامی، یکی از ضروریاتی را که می‌بایست به آن توجه نمود، اجتناب از اهانت به مقدسات ایشان برشمرده و می‌فرماید: «داعیه‌ی ما این است که می‌خواهیم انقلابمان را به دنیا صادر کنیم؛ کدام دنیا؟ در درجه‌ی اول، دنیای اسلام است. آن وقت دنیای اسلام که یک میلیارد و دویست میلیون نفر جمعیت دارد و حدود چهار پنجمشان کسانی هستند که به چیزهایی به شکل مقدسات اعتقاد دارند، شما بیایید به این مقدسات اهانت بکنید؟! آیا این انقلاب صادر می‌شود؟! [...] تاریخ‌گویی، یک حرف است؛ اهانت، حرف دیگری است. تاریخ بیست‌وسه‌ساله‌ی بعد از رحلت پیامبر تا خلافت امیرالمؤمنین، یک تاریخ قابل بررسی است؛ باید بررسی شود؛ اما در آن اهانت و جسارت به

خلفا به هیچ وجه نباید باشد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱۲/۱۳).

## ۶- نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی، بنای فکری شامخ، مستحکم و خوش‌بنیه‌ای است که با بازتولید معارف والای الهی، انسانی، اسلامی و قرآنی و انقلابی به دنبال گشودن زنجیرهایی است که محیط شرک‌آلود به‌وسیله‌ی آن‌ها بشر امروز را به اسارت خویش درآورده است که رهایی از آن، مطلوب و مقصود فطری بشر است. از همین رو، انقلاب اسلامی علاوه بر آنکه در قالب جمهوری اسلامی ایران تجسم یافته است؛ حائز پیام‌ها فرامرزی، جهانی و بین‌المللی هست که زمینه‌ساز صدور آن شده است. بر این اساس، مقاله‌ی حاضر درصدد بازخوانی اندیشه‌ی آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در خصوص ماهیت صدور انقلاب برآمد. از این منظر، تلاش شد تا دیدگاه معظم‌له در سه بخش چیستی، اهداف و ابزارهای صدور انقلاب، بررسی و از این رهگذر، به ماهیت آن رهنمون شد.

بدین ترتیب، در حوزه‌ی چیستی بیان شد که صدور انقلاب به معنای صدور فکر و اندیشه تعریف گردیده و از آن به‌مثابه‌ی یک پدیده‌ی فرهنگی یاد شده است که در نتیجه‌ی ابتناء آن بر ارزش‌های انسانی، معارف قرآنی و انسان‌ساز اسلام و ارزش‌های انقلابی، در مطابقت کامل با فطرت انسانی قرار گرفته است و همچون عطر گل‌های بهاری و نسیم روح‌افزا در میان انسان‌ها صادر می‌شود. البته به این مهم نیز اشاره شد که اگرچه در بیانات معظم‌له از صدور انقلاب به‌عنوان یک امر پیشینی (محقق یافته) یاد شده است ولیکن، با توجه به موانعی که در این مسیر فراروی آن ایجاد شده است که از آن جمله می‌توان به دشمنی جبهه‌ی استکبار جهانی در مخدوش ساختن تصویر انقلاب اسلامی و مشابه ساختن آن با صدور انقلاب در ادبیات رایج عرف سیاسی که بر ادبیاتی مارکسیستی استوار است، اشاره نمود؛ از این رو، استمرار صدور آن اهمیت یافته است. در واقع، آنچه امروز سبب می‌شود تا جمهوری اسلامی درصدد برآید تا پیام انقلاب خود را به گوش جهانیان برساند، تصویر مخدوشی است که استکبار جهانی سعی می‌نماید از آن تصویر نماید. بر همین اساس است که اشاعه‌ی پیام انقلاب در بیان رهبر حکیم انقلاب (مدظله‌العالی) اهمیت می‌یابد.

در رابطه با اهداف صدور انقلاب نیز بیان شد که مهم‌ترین هدف آن، رساندن پیام فرهنگ قرآنی و انسان‌ساز اسلام به گوش جهانیان هست. در کنار این هدف، اهداف خردتری نیز توسط معظم‌له بیان شده است که وجه اشتراک همه‌ی آن‌ها، ماهیت فرهنگی این اهداف هست.

در خصوص ابزارهای صدور انقلاب نیز با بررسی بیانات آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به این نتیجه رهنمون شدیم که ایشان ضمن نهی و نفی استفاده از ابزارهای نظامی، اطلاعاتی و امنیتی، عموماً بر به‌کارگیری ابزارهای فرهنگی تأکید نموده‌اند و از همین رهگذر بود که به ابزارهایی نظیر صدور فناوری‌های نرم، ساخت فیلم و انتشار کتاب به زبان رایج در دنیا و ساخت جامعه‌ی الگو اشاره گردید. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان گفت که بررسی صدور انقلاب در اندیشه‌ی آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) حکایت از آن دارد که صدور انقلاب از منظر معظم‌له در معنا، اهداف و ابزارهای خود دارای ماهیتی نرافزارانه و فرهنگی هست که در تقابل با رویکرد قهری و سخت‌افزارانه آن قرار می‌گیرد.

## منابع

- (۱) اسکندری فاروجی، ابوالفضل؛ و آقاحسینی، علیرضا. (زمستان ۱۳۹۴). *کار بست دیپلماسی عمومی در صدور انقلاب اسلامی*. مجله مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۴۳.
  - (۲) اطهری، سیدحسین؛ و زمانی، سمیه. (پاییز ۱۳۹۲). *تحلیل انتقادی گفتمان صدور انقلاب امام خمینی (ره)*. مجله مطالعات انقلاب اسلامی، سال نهم، شماره ۳۴.
  - (۳) افتخاری، اصغر؛ و راجی، محمدهادی. (بهار ۱۳۹۶). *بازاریابی سیاسی صدور انقلاب اسلامی*. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال هفتم، شماره ۱.
  - (۴) باقری، زینب. (۱۳۹۶). *تحلیل تطبیقی مفهوم و فرایند صدور انقلاب در انقلاب‌های ایران و روسیه*. دانشگاه رازی: پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی‌ارشد.
  - (۵) بیژن، عارف. (زمستان ۱۳۹۵). *نقش اندیشه‌های انقلاب اسلامی ایران در بیداری اسلامی*. مجله سیاست دانشگاه تربیت مدرس، شماره ۱۲.
  - (۶) پروانه، محمود. (بهار و تابستان ۱۳۸۸). *صدور انقلاب به مثابه نقشه راه جهان‌گرایی در اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)*. مجله انسان پژوهی دینی، شماره ۲۰ و ۱۹.
  - (۷) تاجیک، محمدرضا؛ و دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. (بهار ۱۳۸۲). *الگوهای صدور انقلاب در گفتمان‌های سیاست خارجی ایران*. مجله راهبرد، شماره ۲۷.
  - (۸) توکلی، محسن. (۱۳۹۷/۰۵/۲۲). *چرا راهیان نور یک فناوری است؟* واکاوی سخنان امام خامنه‌ای در تبیین این حرکت فرهنگی مهم. برگرفته از پایگاه اینترنتی ستاد مرکزی راهیان نور کشور به نشانی: <https://www.rahianenoor.com>.
  - (۹) جعفرزاده بهابادی، حسین؛ و خلیلی، محسن. (پاییز ۱۳۹۲). *بازنمایی الگوی صدور انقلاب در اندیشه سیاسی رهبر معظم انقلاب اسلامی ۱۳۶۸ تا ۱۳۸۸*. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال دوم، شماره ۴.
  - (۱۰) جعفری، علی‌اکبر؛ و نیک‌روش رستمی، ملیحه. (۱۳۹۵). *بازتاب و الگوهای صدور انقلاب اسلامی در کشورهای منطقه غرب آسیا (مطالعه موردی کشور عراق)*. مجله مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۴۴.
  - (۱۱) جمال‌زاده، ناصر. (پاییز ۱۳۹۱). *قدرت نرم انقلاب اسلامی ایران و نظریه‌ی صدور فرهنگی انقلاب (با تأکید بر بیداری اسلامی در منطقه)*. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال اول، شماره ۴.
  - (۱۲) خامنه‌ای، سیدعلی. *برگرفته از پایگاه دفتر اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای* به نشانی: <https://farsi.khamenei.ir>.
- (۱۳۹۷/۰۷/۰۴). بیانات در مراسم شب خاطره دفاع مقدس.

- (۱۳۹۷/۰۵/۲۲). بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم.
  - (۱۳۹۳/۰۹/۰۶). بیانات در دیدار اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین.
  - (۱۳۸۹/۰۸/۰۳). بیانات در دیدار طلاب غیرایرانی حوزه‌ی علمیه‌ی قم.
  - (۱۳۸۹/۰۳/۱۴). خطبه‌های نماز جمعه در بیست و یکمین سالگرد رحلت امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
  - (۱۳۸۵/۰۸/۱۷). بیانات در دیدار مردم استان سمنان.
  - (۱۳۸۲/۰۲/۱۰). بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان.
  - (۱۳۷۶/۰۳/۱۴). بیانات در مراسم هشتمین سالگرد رحلت امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
  - (۱۳۷۴/۰۳/۱۴). بیانات در مراسم ششمین سالگرد رحلت امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
  - (۱۳۷۴/۰۱/۳۰). بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان و پرسنل ارتش.
  - (۱۳۷۳/۰۴/۲۹). بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم.
  - (۱۳۷۲/۰۳/۱۴). خطبه‌های نماز جمعه در چهارمین سالگرد رحلت امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
  - (۱۳۷۲/۰۱/۱۴). بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر.
  - (۱۳۷۰/۱۲/۱۳). بیانات در دیدار اعضای گروه ویژه و گروه معارف اسلامی صدای جمهوری اسلامی ایران.
  - (۱۳۷۰/۰۴/۲۵). بیانات در دیدار مسئولان دفتر هنر و ادبیات مقاومت.
  - (۱۳۷۰/۰۲/۰۳). بیانات در دیدار نمایندگان فرهنگی ایران در خارج از کشور.
  - (۱۳۶۹/۰۹/۱۴). بیانات در دیدار کارگزاران نظام.
  - (۱۳۶۸/۱۲/۲۲). بیانات در دیدار مسئولان و اقشار مختلف مردم.
  - (۱۳۶۸/۰۴/۲۲). بیانات در دیدار میهمانان خارجی مراسم اربعین امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
  - (۱۳۶۸/۰۴/۱۹). بیانات در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم.
  - (۱۳۶۸/۰۴/۱۸). بیانات در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم.
  - (۱۳۶۸/۰۴/۱۴). بیانات در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم.
- ۱۳) خمینی، روح‌الله. (۱۳۵۸/۰۷/۰۸). **سخنرانی در جمع کارکنان بنیاد مستضعفان تهران**. دیسک نوری صحیفه امام، نسخه ۳. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
- ۱۴) خمینی، روح‌الله. (۱۳۵۸/۰۹/۲۶). **مصاحبه با خبرنگاران خارجی**. دیسک نوری

- صحیفه امام، نسخه ۳. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی<sup>(ه)</sup>.
- ۱۵) خمینی، روح‌الله. (چاپ سوم ۱۳۷۸). **صدور انقلاب از دیدگاه امام خمینی<sup>(ه)</sup>** (دفتر ششم تبیان). تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- ۱۶) دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال؛ و رادفر، فیروزه. (پاییز و زمستان ۱۳۸۸ الف). **الگوی صدور انقلاب در سیاست خارجی دولت نهم**. مجله دانش سیاسی، شماره ۱۰.
- ۱۷) دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال؛ و رادفر، فیروزه. (زمستان ۱۳۸۸ ب). **تحول الگوی صدور انقلاب در دوران دفاع مقدس**. مجله ره‌یافت انقلاب اسلامی، شماره ۱۱.
- ۱۸) دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. (بهار ۱۳۹۰). **فناوری‌های قدرت در جنگ نرم**. مجله مطالعات راهبردی، شماره ۵۱.
- ۱۹) رسولی ثانی‌آبادی، الهام؛ و بیات مختاری، حامد. (زمستان ۱۳۹۵). **واکاوی صدور انقلاب اسلامی ایران؛ در پرتو نظریه انتقادی روابط بین‌الملل**. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال ششم، شماره ۴.
- ۲۰) سپهری، یدالله؛ منیری حمزه کلایی، حمیدرضا. (زمستان ۱۳۹۶). **تبیین پیمایشی ارتباط صدور انقلاب اسلامی ایران با دیپلماسی عمومی**. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال هفتم، شماره ۴.
- ۲۱) شایسته، مهدی؛ و عراقی، غلامرضا. (زمستان ۱۳۹۴). **ارزیابی سیاستگذاری‌های صدور انقلاب اسلامی ایران از منظر ماتریس سوات (SWOT)**. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال چهارم، شماره ۱.
- ۲۲) شریعتی، شهروز؛ و عباسی شاهکوه، مهدی. (بهار ۱۳۹۲). **جنبش نرم‌افزاری به مثابه صدور انقلاب اسلامی**. مجله راهبرد توسعه، شماره ۳۳.
- ۲۳) شهریار، محمد. (بهار ۱۳۹۷). **فلسفه انقلابی بودن**. تهران: نهضت نرم‌افزاری وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی.
- ۲۴) شهریار، محمد. (پاییز ۱۳۹۷). **انقلاب عقلانی**. تهران: نهضت نرم‌افزاری وابسته به انتشارات انقلاب اسلامی.
- ۲۵) صدیقی، مهدی. (۱۳۹۲). **تحلیل محتوای صحیفه حضرت امام خمینی<sup>(ه)</sup> با محوریت بیداری اسلامی و صدور انقلاب اسلامی**. گرگان: انتشارات نوروزی.
- ۲۶) عراقی، غلامرضا. (پاییز ۱۳۹۴). **نقش دیپلماسی فرهنگی در صدور انقلاب اسلامی ایران**. مجله پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۱۴.
- ۲۷) عمید، حسن. (۱۳۸۹). **فرهنگ فارسی عمید**. تهران: راه رشد.
- ۲۸) فرزندی اردکانی، عباسعلی. (پاییز ۱۳۸۶). **مبانی نظری صدور انقلاب از منظر امام خمینی<sup>(ه)</sup>** (چراپی، اهمیت و ضرورت صدور انقلاب). پژوهشنامه متین، شماره ۳۶.
- ۲۹) فلاح‌زاده، محمدهادی؛ و منیری، حمیدرضا. (تابستان ۱۳۹۳). **تبیین پیمایشی**

- فرصت های حج ابراهیمی به منظور صدور انقلاب اسلامی. مجله پژوهش های انقلاب اسلامی، شماره ۹.
- ۳۰) مزگی نژاد، مهدی. (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی مفهوم صدور انقلاب در انقلاب اسلامی ایران و انقلاب های فرانسه و روسیه. دانشگاه بیرجند: پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد.
- ۳۱) مسعودنیا، حسین؛ و قربانی، سعید. (زمستان ۱۳۹۳). الگوهای صدور انقلاب در گفتمان های جمهوری اسلامی ایران. مجله پژوهش های سیاسی، شماره ۱۱.
- ۳۲) مطهری، مرتضی. (۱۳۸۶). مجموعه آثار، جلد سوم. تهران: انتشارات صدرا.
- ۳۳) معین، محمد. (چاپ چهارم ۱۳۸۶). فرهنگ معین. تهران: آدنا.
- ۳۴) ناقدی، امیرعلی. (۱۳۹۵). دیپلماسی عمومی و صدور انقلاب در نگاه امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی). دانشگاه سوره: پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد.
- ۳۵) واحدی، سعید. (مهر ۱۳۹۵). تبیین دیدگاه و ایدئولوژی امام خمینی (ره) در زمینه صدور انقلاب. مجله تحقیقات جدید در علوم انسانی، سال سوم، شماره ۹.
- ۳۶) هراتی، محمدجواد؛ سلیمانی، رضا؛ و موسعلی، مهدی. (پاییز ۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی الگوی صدور انقلاب در ایران و روسیه. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال سوم، شماره ۴.
- ۳۷) یزدانی، عنایت اله؛ و اخجسته، جمیل. (تابستان ۱۳۹۱). بررسی تطبیقی صدور انقلاب در گفتمان های سیاسی جمهوری اسلامی ایران. پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال اول، شماره ۳.

